

Pokario manifesto tikslai

Portale naudojamas NKVD žargonas

Internete pasirodo žinučių apie pokari. Atsirado ir vieno portalo apie pokari manifestas. „Dabar svarbiausia yra neleisti išiviešpatauti istorijos klastotojams, neleisti galvažudžiams vadintis nacionaliniais didvyriais.“ Laisvės kovotojai, ginklu priešinėsi okupantui ir stabdė genocido akcijas, pagal okupanto žargoną ir šiame portale vadinami „banditais“. Polemika su sovietikais – tuščias laiko gaišinimas, atoveiksmis turėtų rastis teisinėmis priemonėmis. Šia proga būtina ir labai naudinga pirmiausia domėtis antivalstybinės propagandos nutylėjimais, kurie iškalbingesni už sovietinių ekspolitrukų standartinę agitaciją.

Nutylėtas Stalino-Hitlerio suokalbis

Pokaris galėjo atsirasti tik po karo. O karo pradžia buvo detaliai suplanuota Kremliai 1939 metų rugpjūčio 23 dieną. Du diktatoriai patvirtino šį paktą, pasirašydami, pasak nobelisto A.Solženycino, Stalinas – Molotovo, o Hitleris – J.Ribentropo ranka. Būtent šis dokumentas tapo „teisiniu“ pagrindu pradėti Antrajį pasaulinį karą – užpulti ir pasidalinti Lenkijos Respublikos žemes ir po to sekusiems nepriklausomų Balti-

jos šalių „išvadavimams iš kapitalistų jungo“ bei „socialinėms revoliucijoms“, vykusioms pagal standartinių Kremliaus scenarijų jau okupuotose Baltijos šalyse. Vėliau šios „komunizmo statybos“ akcijos buvo įvardytos tikruoju vardu – genocido politika. Tik suomiai gebėjo pasipriestinti ir išvengti to gedingo spektaklio. Apie suokalbi, pusamžiu nulėmusi Baltijos tautų istoriją, memorandume neuzsimenama nė žodeliu.

Tautos teisė į valstybingumą nediskutuotina

„Be to, mes neketiname apsiriboti vien moraliniu aspektu. Kad būtų suprasti kruvini pokario įvykiai, būtina ižvelgti klasines jų ištakas. Kas už ką iš tikrujų kovojo? Kas ir ko norėjo?“ – teigama manifeste. Tauta 1918 metais atkūrė Lietuvos valstybę, kurios pasiekimai ekonomikos, švietimo, tautinės – pilietinės savimonės ugdymo srityse buvo itin ženklūs. Nepriklausoma valstybė – saugūs Tautos namai. Sovietinė okupacija ir vykdyta brutalia genocido politika, dangstoma tariama „klasių kova“, negalėjo nesukelti tautos pasipriestinimo. Kremliaus labai stengėsi, kad Varšavarų Europos demokratija piktintysi tik nacių režimo nusikaltimais.

(keliamas į 3 psl.)

Pilielinė savivoka – stabilumo pamatas

Vasario 16-osios istorinė reikšmė

20 amžiaus pradžioje visi stipresnieji Lietuvos kaimynai jau buvo vieniems laikams į užmarštį nurašę Lietuvos valstybingumo tikimybę. Kremliaus imperiniai ideologai draudė varoti net Lietuvos vardą ir jo vietoje bruko pavadinimą *Severo-zapadnyj kraj*. Varšuvos ponai Lietuvą laikė tik Lenkijos valstybės šiaurine provincija. Germanams Lietuva tebuvo tik Ostlando dalis. Lietuvos sulenkėjusieji bajorai jau nekalbėjo „prasčiokų lietuvių kalba“ ir jiems jau nerūpėjo Lietuvos valstybingumo atkūrimo reikalai. Lietuvos Tarybos aktas, priimtas 1918 metų vasario 16 dieną, buvo dėsninges ir orus Lietuvos valstybingumo atkūrimo dokumentas.

Pseudomokslinių utopijų paskirtis

20 amžiaus Rytų Europos istorija akivaizdžiai rodo, kad Vokietijos ir Rusijos valstybės, nusilpusios Pirmojo pasaulinio karo metais, jau nepajė-

gė tramdyti pavergtujų tautų, siekiančių atkurti ar sukurti savo valstybes ir visus tautos gyvenimo reikalus tvarkyti savo jėgomis. Tuometinės Rusijos ir Vokietijos valdžios vykdė imperinę politiką, pridengtą madingais socializmo lozungais. Pseudomokslinė K. Markso ir F. Engelso teorija apie neišvengiamą ir dėsningą žmonijos raidą socializmo kryptimi iki galutinės užviršuojančios komunizmo fazės tebuvo naivi propagandinė utopija, tačiau puikiai tikusi imperiniams kėslams igyvendinti.

Raudonasis ir rudasis socializmai

Vokietijos nacionalsocialistai, laimėjė valdžią, iš tikrujų gebėjo atkurti pramonę ir veiksmingai tvarkyti ekonomikos reikalus. Matyt, tai lėmė būdingi vokiečių tautos bruožai – darbštumas ir gebėjimas palaikyti tvarką. Sovietijoje socializmo „statyba“ buvo paramta chronišku ir visapusisku plataus vartojimo prekių trūkumu.

(keliamas į 3 psl.)

Nuo 1937 ir 1939 metų krepšinio triumfo pavasarių, netekčių, ilgos skriaudų žiemos iki pergalingo 2011 metų rudens

1939 metų Europos krepšinio čempionai

Dabar tai atrodo neįtikėtina

Pavartės pageltonavusius anot meto Lietuvos laikraščių ir žurnalų puslapius, pasklaides archyvuose suguliusius, su Didžiuoju Krepšiniu susijusius dokumentus, pamaniau, gal neprošal būtų pateikti skaitytojui kai kuriuos nutikimus, ketinimus ar faktus. Štai keletas jų:

„Nepaprastos pastangos tapti Europos krepšinio meisteriu.

Įspėjimas ir pavyzdys mums. Latviai, norėdami tapti Europos krepšinio meisteriu, su visu uolumu prie to ruošiasi. Žaidėjai numatyti rinktinės kandidatais treniruoja per savaitę po tris kartus. Be to, turėjo visi pasirašyti pasižadėjimus, kad negers, nerūkys, eis gulti 9 val. vakaro, ves santūrų gyvenimą.

(keliamas į 5 psl.)

Žuvusiems atminti

Rugpjūčio 13-ąją buvo pašventintas atminimo ženklas 1946 metų spalio 22 dieną Vilnakuose, Šakių rajone, žuvusiems Žalgirio rinktinės štabo pareigūnams:

Jurgiu Ilgūnui-Šarūnui, gimusiam 1913 metais. Dar 1944 metais vokiečiams trauktantis jis pradėjo organizuoti pasipriestinimą sovietų okupacijai. 1945 metų vasarą suorganizavo Geležinio Vilko būri, buvo vienas iš jo vadų. 1946 metais paskirtas Žalgirio rinktinės vadu. Žuvo išduotas Viltių kaime Kulginisko sodyboje;

Broniui Čiaucioniu-Jūreiviu, gimusiam 1918 metais (du jo broliai sušaudyti Červenėje);

Jonui Pileckui-Brokui, Šarūnui, gimusiam 1906 metais, partizanui nuo 1944 metų, kuris buvo vienas iš Tauro apygardos kūrėjų, Lietuvos išlaissvinimo komiteto narys. Nuo 1945 metų rugpjūčio 15 dienos apygardos štabo vado adjutantas. Čekistams rudenį sunaikinus apygardos štabą, su Zigmui Drunga-Šernu, padedant Vytauto rinktinės vadovybei, organizavo naują štabą;

Broniui Pabričai-Valdui, gimusiam 1919 metais, būrio vadui, partizanavusiam nuo 1944 metų;

Kazimierui Naginioniui-Taurui, gimusiam 1928 metais, Rygiškių Jonino gimnazijos gimnazistui;

Kęstučiui Žemaičiui-Briedžiui, gimusiam 1920 metais, partizanavusiam Vilkų būryje Žalgirio rinktinėje.

Įamžinant žuvusiųjų atminimą Gražiškių kaimo koplytėlėje šv. Mišias aukojo Griškabūdžio parapijos klebonas Sigitas Bitkauskas.

*Išejė naktį, rudenį negrįžo
Laisvės gynėjai, narsus sakalai.
Senoj bakūžėj – kaimo gryčioj
Motinos lauks jų dar ilgai.*

*Regės sapnuos, lyg paskutinį kartą,
Mažą kryželį rankon spaustada.
Sūnui vartus išeis atverti
Ir peržegnos palaimos melsdama.*

*Bet štai žinia, kad sūnūs žuvo,
Kad apsupty vyko nuožmi kova,
Mat kito kelio ir nebuvo –
Žūt ar laimėt prisiekė Lietuva.*

*Kovų draugai! Brangūs miško broliai,
Atgulę amžiam Lietuvos širdy,
Mes su Jumis, kaip buvome lig šiolei,
Mes su Jumis paliksim ateity.*

Renginio pabaigoje šiltai pabendrauta prie puodelio arbato Janukiškių neigaliųjų centro patalpose.

Organizuojant renginį daug prisidėjo Žvirgždaičių seniūnijos seniūnas Algimantas Baubonis, seniūnaitė Ingrida Daraškevičienė, Žvirgždaičių kultūros darbuotojai.

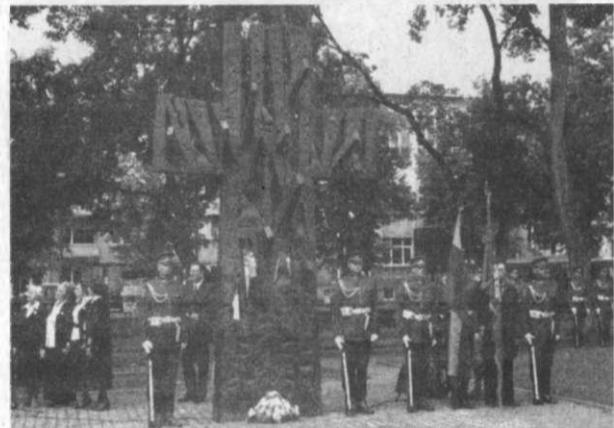
Arvydas PYRAGAS

Kas tebebij 1941 metų birželio sukilimo dvasios

Įpusėjo jubiliejinių 70-ieji metai nuo vieno svarbiausių naujausiuų laikų mūsų istorijos įvykių – 1941 metų birželio sukilimo. Tuometė Laisvės sajūdžio pries okupantus mintis nenuslopo iki pat 1990 metų Kovo 11-osios, kai Tauta vėl atkūrė valstybingumą.

Anuomet daug kur spontaniškai prasidėjęs pilietinės visuomenės veikimas, buvo atsaku pasauli pasidalinti su masčiuiems totalitarizmams ir su jais kolaboravusiems. Tad suprantama: sovietinės reokupacijos laikmečiu aplinkybės priartinusios 1940

1941 metų Birželio sukilėlių memorialas Kaune

metų valstybės katastrofą, ją sekės Birželio sukilimas, karo bei pokario rezistencija taip nuslėptajai mūsų tautos istorijos dalimi. Tikrajų tiesą apie anuo laikmečio įvykius daugelis girdėjome jau tik iš motinų lūpų.

Dėl šios priežasties devyniolikos nevyriausybinių visuomeninių organizacijų Deklaracijoje šie jubiliejiniai metai paskelbti Birželio sukilimo istorijos tyrimo ir jo jamžinimo laikmečiu. Ne tik šiu organizacijų nariai pakvieti rinkti sudaužytos nesenos istorijos šukes. Tiketasi sulaukti profesionalių istorikų, valstybės institucijų dėmesio ir iniciatyvos šalinant istorijos iškraipymus. Atsekti tikrajų tiesą, o ne mosuoti įvairių kontekstų nuotropomis kviečiant Seimo rezoliucija „Dėl 1941 metų birželio sukilimo įvykių vertinimo“ pasirašyta pirminkino prof. V. Landsbergio, ir „Pasipriešinimo 1940–1990 metų okupacijoms dalyvių teisinio statuso įstatymas“, priimtas prezidentu esant V. Adamkui. Sios kadencijos Seimas jubiliejinius metus paskelbė Laisvės gynimo ir didžiųjų netekcių atminimo metais. Seimo Mokslo ir švietimo komitetas įpareigojo Vyriausybę atminimo metų renginiams skirti valstybinį dėmesį.

1940-aisiais ištikusios katastrofos pasekmės nėra visuotinai panaikintos. Tad svarbu, ar visuomenė ir ypač valdantysis elitas įsisąmonino

anuomet padarytas lemtingas klaidas, kad jų nebekartotų. Atsigrežimas į istoriją privertų tai apmąstyti.

Tačiau jubiliejiniams metams persivertus į antrąją pusę negalime nematyti: Birželio sukilimui skirtus renginius Vyriausybės atstovai, išskaitant premjerą, apeina. Kai kurių asmenų, atstovaujančių Istorijos institutą, pasiskymai šia proga parodė, kad jų kvaziistoriografijon sukama apgalvotai. Gal net sekama kvaziteisinės sistemos kūrėjų, sėkmingai įteisinančių tautos ekonominį

apgrobiu-mą, įkan-din. Kas dar patirs spaudimą ir iškrai-pym u s? Gal litua-nistik?

Istorinė tiesa, kad ir kokia k a r t i , svarbiiek mums, lie-tuviam,

tieku kartu su mumis gyvenančiomis tautinėms bendrijoms. Ypač toms, kuriomis okupantų politika irgi skyrė sunaikinimo lemti. Jau matėme, kokiai vienodai „išskirtiniai“ buvo naciai ir bolševikai. Todėl atskirai atkreiptume mąstančiosios žydų bendruomenės narių dėmesį, kad enkavedistų „furažkes“ „jermulkomis“ pakeitusieji taip pat gali turėtų savų, specifinių tikslų. Tokių, kurie visai netarnauja visuomenės ramybei ir teisingumu.

Ar kas nuveikta Vakaruose mirusių žymiausių Sukilimo epochos tautos atstovų palaikų perkėlimo į tévynę darbuose? Kodėl apie tai neinformuoja visuomenė? Nejau jie ir toliau į tévynę bus vežiojami lagaminuose?

Šalis nėra tokioje situacijoje, kad negalėtų tautos dvišios reikalams skirti reikiamu lėšų ir dėmesio. O jubiliejinių metai rodo: tokio dėmesio jau pritrūko. Daug kalbėdami apie pilietiškumą šalies vadovai nepastebėjo: dar yra gyvų tarp tų, kurie 1941-aisiais pakilo siekdami apginti pamintąjį mūsų Tėvynės Lietuvos garbę.

Lietuvos 1941 metų birželio 22–28 dienų sukilėlių sajungos vardu

A. Žaldokas,
Lietuvių fronto bičiulių
vardu K. Milkeraitis
Lietuvos Sajūdžio vardu
R. Kupčinskas

Paminklo Sovietų sąjungos vidaus kariuomenės karių amžinojo poilsio vietoje statybos, finansuojamos Rusijos Federacijos lešomis, senosiose Tauragės kapinėse kursto aistras. Politinių kalinių ir tremtinų sąjungos Tauragės filialo nariai įsitikinė, kad paminklas statomas šioje vietoje palaidotiems stribams, pokario metais šaudžiusiems už Lietuvos nepriklausomybę kovojujančius partizanus. Tačiau savivaldybės vadovai tikina, kad naujo paminklo žuvusiems sovietų kariuomenės kariams kapi-

kariuomenės karių kapų su-tvarkymui. Jiems tik suspau-dė širdis, kad tiems, kas kovojo prieš Lietuvos nepriklausomybę, Tauragėje statomas paminklas.

„Mes ne už tai, kad šie ka-pai nebūtų sutvarkyti, tačiau paminklo statyti nereikėjo. Manau, kad Rusija nori mus, lietuvius, sukirsinti. Žaizdos buvo jau beveik už-gijusios, dabar vėl suskudo,“ – kalbėjo buvęs tremti-

Paminklas pokario metais žuvusiems rusų vidaus kariuome-nės kariams Tauragėje

Autorės nuotrauka

nėse niekas nestato, esą tik remontuojamasis senasis.

Viršūnė nugriovė

LPKTS Tauragės filialo nariai tikina, kad paminklas Tauragėje žuvusiems sovietų vidaus kariuomenės kariams senosiose miesto kapinėse dygsta visai ne toks, koks buvo tarybiniais metais. Esą jis statomas naujas, nors savivaldybė paminklo projekto užsa-kovui – viešajai įstaigai „Karо paveldo institutas“ išdavė tik statinio remonto leidimą.

Kai nuvykome apžiūrėti remontuojamą paminklo, jo viršūnė buvo smaila, tačiau po kelių dienų paminklas jau buvo kitoks – viršūnė buvo nugriauta. Šalia paminklo besisukiojantis darbininkai, paklausti, kodėl staiga nebeliko jo viršūnės, patikino, kad ši paminklo detalė buvo tik eksperimentas. Pasidomėjome, gal kas nors liepė viršūnę nugriauti, tačiau darbininkai tylojo, patarė klausti savivaldybės vadovų.

Tikina, kad palaidoti nepriklausomybės priešai

Į valdybos posėdį susirinkę LPKTS Tauragės filialo nariai žurnalistus tikino ne-prieštaraujantys pokario metais žuvusių sovietų vidaus

nays Kazimieras Jokubauskas.

Tremtiniai tikino, kad se-nosiose Tauragės kapinėse pokario metais buvo palaidoti ne rusai, o lietuviai, kritę nuo partizanų ginklų, vardijo palaidotųjų pavarades, sakė, kad ne vieną jų pažinojė.

Buvusio tremtinio Alfonso Šatiko teigimu, ši Tauragės kapinių vieta ir tarybiniais metais neturejo karių kapinių statuso, esą šių žmonių ir pokario metais kažkodėl nenorėta laidoti Antrojo pasaulinio karo karių kapinėse.

„Tai buvo savanoriai, ku-rie ējo naikinti Lietuvos ne-priklausomybę. Jie – ne kariai,“ – sakė dešimtį metų tremtinyje praleidęs A. Šatikas.

Tremtiniai ir būvusių poli-tinių kalinių tikinimu, su jais niekas nesitarė, koks užrašas ir kokiomis kalbomis bus iš-kaltas ant statomo paminklo.

Užrašas – dviem kalbomis

Tauragės rajono savivaldybės meras Pranas Petro-šius, paklaustas, ar tikrai se-nosiose Tauragės kapinėse statomas naujas paminklas sovietų vidaus kariuomenės kariams, patikino, kad nieko apie tai nežino.

„Aš net nemačiau to paminklo, už darbus kapinėse atsakingas mano pavaduo-

Paminklo statybos įžiebė senas aistras

tojas, kreipkitės į jį,“ – sakė meras.

Vicemero Silverijaus Stat-kaus teigimu, nei jis, nei kas nors kitas iš savivaldybės ne-liepė darbininkams nugriauti praėjusių savaitę pastatyti paminklo viršūnės, esą už tai atsakingi jo statytojai.

„Paminklas ne naujas, jis tik remontuoamas,“ – sakė S. Statkus ir patikino, kad nė ant vieno kario kapo nebus iš-kaalta pavardžiu. „Iš „Karо paveldo instituto“ su-laukėme šešią užrašo, kurį ketinama iškalti ant paminklo, pasiūlymum. Užrašas bus dvieju kalbomis – lie-tuvių ir rusų. Tris pasiūlymus iš karto at-mečiau, iš kitų trijų Taryba išrinkis neutra-liausią, kad nei iš tos, nei iš kitos pusės ne-kiltų intrigu,“ – kalbėjo S. Statkus.

Kiek Rusijos Federa-cija skiria lėšų kapams sutvarkyti, S. Statkus patikino nežinąs, nes neinformuotas. Kapų tyarkymo darbus keti-na ma baigtis dar šią savaitę, juos prižiūrėti bus pavesta miesto seniūnijai.

Irodymas, kad vyko partizaninis pasipriešinimas

Tauragės kultūros pavel-do tarnybos vadovas Edmundas Mažrimas sako, kad kariai kapai senosiose Tauragės ka-pinėse nėra paveldo objektas.

„Šioje kapinių vietoje bu-vo palaidoti Sovietų sąjungos vidaus kariuomenės kariai, žuvę partizaninio pasipriešinimo metais – nuo 1944-ųjų iki 1954-ųjų. Šie kariai buvo reikalingi palaikyti tuometiniam režimui. Tai, kad šie žmonės žuvo, yra tiesioginis įrodymas, jog Tauragės apy-linkėse vyko partizaninis pasipriešinimas. Taip, ten yra palaidota ir lietuvių,“ – kalbėjo E. Mažrimas.

Paveldosaugininko teigimu, nieko nuostabaus, kad Rusijos Federacija rūpinasi būvusių Sovietų sąjungos karių kapų sutvarkymu, pagal galiojančius teisės aktus ji to-kią teisę turi. Antradienį Ta-ryba nusprendė, kad ant paminklo dviem kalbomis – lie-tuvių ir rusų bus iškaltas už-rašas „Tarybiniai kariai, žuvę 1944–1954 metais“.

Ramunė
RAMANAUSKIENĖ
„Tauragės žinios“

Pilielinė savivoka – stabilumo pamatas

(atkelta iš 1 psl.)

Abiejų pseudosocializmų lyderiai Stalinas ir Hitleris 1939 metų rugpjūčio 23 dieną Kremlieje suplanavo, kaip pasidalins Rytų Europos neprilausomų valstybių teritorijas, ir nustatė Antrojo pasaulinio karo pradžią, tų pačių metų rugsėjį kartu užpildami Lenkiją. Pasak rusų rašytojo V. Suvorovo, Stalinas aktą pasirašė užsienio reikalų komisaro V. Molotovo, o Hitleris – to paties rango ministro J. Ribentropo ranka.

Nusikalstamo suokalbio pamokos

Istorikai ir politikai ne visada deramai įvertina šio istorinio suokalbio reikšmę 20 amžiaus istorijoje. Suokalbis nulémé ne tik Antrojo pasaulinio karo pradžią, bet ir stipriai paveikė tarptautinių ir tarpmalbinių santykių kultūrą. Branduolinio apsiginklavimo sėlygomis trečiasis pasaulinis karas gali tapti paskutiniu savitarpio susinaikinimo karu. Tad išmintingiai būtų ne ginklais žvenginti, nors to neatsisakoma, o nelyginamai naudingiau tartis prie apvalaus stalo. Štai kodėl atsirado dvi organizacijos – NATO ir Europos Sąjunga,

kurios laidoja bendravimo normų laikymąsi ir taikų ginčytinų klausimų sprendimą.

Pilielinė savivoka – Nepriklausomybės garantas

Tačiau jokie lozungai negali paslėpti imperinių kėslų. Lietuvos žmonės gerai atsimena, kokios grėsmės tvyrojo Tėvynės padangėje, kai Vilniuje Seimo rūmuose mūsų parlamentarai 1990 metų kovo 11 dieną priėmė Nepriklausomybės Atkūrimo Akta. Grėsė realus pavojuj, kad Sovietų sąjunga gali mėginti karine jėga „atkurti konstitucinę tvarką“, nustatyta 1939 metais jau minėtu Stalino-Hitlerio suokalbiu, ikykusių Maskvos Kremlieje. Šiuo suokalbiu ne tik Lietuva, bet ir Latvija, Estija, Suomija bei Besarabija buvo priskirtos Sovietų sąjungai. Lietuvoje buvo išvengta provokacijų ir neduota dingsties panaudoti okupacine kariuomenė represijoms vykdyti. Visuomenė pademonstravo Kremliu ir viam pasaulyi stiprią pilielinę savivoką ir atsakomybę už rimtį ir stabilumą. Tai itin svarbus užsakovai, žinant, kad pastangų kurstyti tikslinius neramumus netruksta.

Edmundas SIMANAITIS

Pokario manifesto tikslai

(atkelta iš 1 psl.)

Kita vertus, naivu tikėtis, kad pilielinę savivoką subrandinus Tauta, negintų savo laisvię. Matyt, todėl buvusios sovietų imperijos šalininkai gavo užduotį – peikti Laisvės kovotojus – partizanus, Lietuvos karius savanorius.

Komunizmo utopija dangstomi imperiniai tikslai

Visa sovietinė propaganda dūdavo apie darbo klasės kovą už laimingą rytojų „statant socializmą“. Gensekas M. Gorbačiovas kalbėjo, kad socializmas sovietų šalyje galutinai laimėjo, bet norint ji įtvirtinti dar reikia pereiti „brandaus socializmo“ fazę. Pagal tuometinius partinius „mokslus“ sovietijuje, kurioje tolydžio vyravo chroniškas platus vartojimo prekių deficitas, liko tik vienas žingsnis į komunizmą – visuotinio gėrio ir laimės santvarką. Tas žingsnis buvo žengtas ir ... visas Sovietų „sojuzas“ subyrėjo kaip kortų namelis. Pavergtosios tautos atkūrė nepriklausomybę, o

Rusijoje prasidėjo „laukinio kapitalizmo“ periodas. Sovietikai linkę to žingsnio pasekmui neprisiminti.

„Baltijos kelio“ fenomenas

20 amžiuje per 22 laisvo ir kūrybingo gyvenimo metus Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse subrendo pilielinė visuomenė. Tai pats didžiausias ir reikšmingiausias Lietuvių Tautos šimtmecio pasiekimas.

Okupantų pasikeitimai anaipolti nesugriovė šio pasiekimo, o atvirkšciai – suvertino. Visa tai buvo atraminis pagrindas antrajai Lietuvos Respublikai tapant Europos Sąjungos ir NATO nare.

Nereikėtų stebėtis svetimų specialiųjų tarnybų vairuojama propaganda, kuria siekiama gaivinti okupacijos metų nostalgiją. Padėtis galėtų pasikeisti stiprėjant demokratijai Rytuose. Tekspalaukti... Tačiau rūpintis valstybingumo stiprinimu privalu nuolatos. Šviesus „Baltijos kelio“ 20-mečio jubiliejus liudija Tautos pasirinkimo teisumą.

Edmundas SIMANAITIS

Pagerbtas Rugsėjo 11-osios aukų atminimas

Rugsėjo 11 dieną VIII tarptautiniame Vilniaus maratonė dalyvavę Lietuvos kariai bėgimų pagerbė 2001 metų rugsėjo 11 dienos teroristinio išpuolio JAV atminimą.

„Šiuo bėgimui norime solidarizuotis su mūsų partnerė JAV, kurią prieš dešimt metų sukrėtė teroristų išpuoliai, per kuriuos žuvo keli tūkstančiai niekuo nekalėti žmonių. Si mūsų akcija – simbolika pagarbos išpuolių aukoms ir solidarumo su savo partneriais išraiška,“ – sakė vienas idėjos sumanytojų pulkininkas leitenantas Arturas Jasinskas.

Pagerbdami terorizmo aukas kariai maratoną bėgo segėdami Rugsėjo 11-sios išpuolių minėjimo emblemą. Maratonė dalyvavo apie 100 Lietuvos karių, tarnaujančių įvairiuose daliniuose.

Šiemet bėgimas sostinės gatvėmis sutapo su Lietuvos kariuomenėje organizuamu maratono čempionatu.

„Tremtinio“ inf.

Inter-Asso rezoliucija

Tarptautinė buvusių politinių kalinių ir komunizmo aukų asociacija, XIX kongresas, Berlynas, Vokietijos Federacinė Respublika 2011 metų birželio 14–18 dienos

ra jokios abejonės. Taip pat XIX kongresas reikalauja europiniu mastu pasmerkti komunistinius nusikaltimus. Praėjus 21 metams nuo komunizmo režimų žlugimo Europoje, komunistiniai nusikaltimai vis dar neigiami ir režimai, atsakingi už šiuos nusikaltimus, nepakankamai įvertinti.

Mes sveikiname Europos Parlamento 2010 metų gruodžio 22 dienos pranešimą apie „Nusikaltimų, kuriuos įvykdė totalitariniai režimai Europoje, atminimą“. Mes ypač palaikome rezoliucijoje suformuluotą idėją stiprinti švietimo darbą visoje Europoje, aiškinant skirtumus tarp diktatūros ir demokratijos. Tai visų žmonių likimo klausimas. Irypač Europa, su savaja kupina smurto XX amžiaus istorija, yra ypač už tai atsakinga.

Todėl mes, komunizmo persekiotieji, reikalaujame:

– kad aprašant XX amžiaus Europos istoriją ypatinges dėmesys būtų skiriama

pavojams, kurie kyla demokratijai, pavienio asmens žmogaus teisių ir laisvės užtikrinimui, iš abiejų didžiųjų totalitarinių režimų – nacionalsozialistų fašistinio ir komuniztinio;

– labiau nei lig šiol įvertinti ir pabrėžti pilietinės drąsos reikšmę, siekiant kovoti su neteisybėmis ir nusikaltimais, kur jie benutiktų, ir – užtikrinant žmogaus teises ir demokratijos ir laisvės vertybes.

Tad iš naujo skatiname Europos institucijas, kad:

– Europos istorijos namai, kuriuos planuoja įsteigti Briuselyje, ypatingą dėmesį skirtų demokratijos ir diktatūros skirtumams atskleisti;

– ES sukurtų platformą, kuri Europos visuomenę nuolat informuoja ir šviesių apie neįsivaizduojamus nacių padarytus nusikaltimus, ypač Europos žydų žudynes, kaip ir apie komunizmo nusikaltimus;

– mes reikalaujame, kad komunistiniai nusikaltimaibū-

tų pasmerkti visoje Europoje ir – atsakingieji už tai ir nusikaltimų vykdytojai būtų patraukti atsakomybę;

– būtų pastatytas bendras Europos paminklas komunizmo aukoms.

Mes tikimės iš vyriausybių tų šalių, kuriose komunizmas paliko savo kruvinus pėdsakus, kad bus atsisakyta bet kokių simbolių ir ženklių, kurių dar ir šiandien šlovinais šios diktatūros ir atsakinėjų už jas pagerbiamai gatvių pavadinimuose.

Mes reikalaujame, kad tarptautiniu mastu pripažinti genocido savoka būtų papildyta ir žmonių grupės naiškinimui dėl prieklausomybės skirtingoms klasėms ar dėl skirtingųjų ideologinių, politinių ar religinių įsitikinimų.

Mes raginame Europos institucijas sukurti tinkamus instrumentus, kuriais visoje Europoje būtų smerkiama ir baudžiama tiek už nacionalsozialistų fašistinių, tiek už komunistinių nusikaltimų

neigimą ir menkinimą.

Mes raginame Europos Sąjungą skirti lėšų totalitarizmo ir pirmiausia komunistinio totalitarizmo tyrimams, kad būtų įmertoma vykdyti tyrimo projektus tarptautiniu mastu.

Shoqata e ish te Perndjekurve Politike Antikomuniste te Shqiperise (al)

Zajednica društava političkih zatvorenika Bosne i Hercegovine (ba)

Konfederace Politických Vízové ÈR (cz)

Union der Opferverbände Kommunistischer Gewaltherrschaft e. V. (de)

Board of South Estonian Association of Political Prisoners (ee)

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika (hr)

Magyar Politikai Foglyok Szövetsége (hu)

Asociación Fo'tilor Deportaþi ñ Deþinuþi

Politici din Moldova (md)

Latvijas politiski represēto apvienība (lv)

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga (lt)

Asociación Fo'tilor Deþinuþi

Politici din România (ro)

Zväz Protokomunistického Odboja (sk)

Združenje žrtvov komunističnega nasilja (si)

Tęsinys.
Pradžia Nr. 33 (959)

Lietuvos savykai su SSRS vystesi kitaip. Po Lenkijos žlugimo Maskva pasiūlė Lietuvos Vyriausybei pradeti derybas dėl Vilniaus krašto grąžinimo. Derybininkams vykstant į Maskvą, 1939 metų spalio 1 dieną J. Urbšiu buvo duota Vyriausybės instrukcija deryboms, kurioje pasakta: „Delegacija siūlo Sovietų sąjungai savitarpio pagalbos paktą neutralumo ribose. Jeigu Sovietų sąjungos vyriausybė šį pasiūlymą atmetė, tai delegacija paeiliui siūlo: 1) savitarpio pagalbos paktą be kontrolės, 2) savitarpio pagalbos paktą su kontrole, 3) savitarpio pagalbos paktą su karinėmis bazėmis griežtai apribotose vietoje (aviacijos ar šarvuociai bazės – du pulkai). Jeigu vyriausybė su šiais pasiūlymais nesutiktų, tai delegacija turi atsklausti tolesniu vyriausybės instrukciją. (...)"

Suprantama, Kremliaus galvažudžiai nė girdėti nenorėjo nei apie „paktą neutralumo ribose“, nei apie „du pulkus“, kurie, aišku, neturėtų didesnės įtakos laisvam šalies gyvenimui, – jie reikalavo įvesti 50 tūkstančių karių, tai yra iškart okupuoti Lietuvą. Būtent dėl to J. Urbšys spalio 4 dieną grijo į Kauną...

Po Vyriausybės posėdžio, kuriame buvo išklausyta jo informacija apie derybas Maskvoje, prezidentas jam pavedė išsikviesti į ministeriją Vokietijos pasiuntinį E. Cechliną ir per jį pasiteirauti, ar nesutiktų Vokietijos vyriausybė grįžti prie savo 1939 metų rugsėjo 19–21 dienų sumanymu Lietuvos atžvilgiu (likty Vokietijai). Deja, šaukštai jau po pietų – Lietuva parduota Sovietų sąjungai. Todėl per tolesnes derybas (tiksliau – prievertavimą!) Kremliai pavyko tik išprāstyti įgulą skaičių sumažinti iki 18–20 tūkstančių karių. Sutarties galiojimo laikas – 15 metų, o jei nė viena iš šalių iki termino pabaigos likus metams nepaskelbs apie jos nutraukimą, sutartis automatiškai įsigalios dar dešimčiai metų...

Toks derybų rezultatas šalies netenkino, nors Sovietų sąjunga pažadėjo perduoti Lietuvai Vilnių ir jo apylinkes. Visuomenėje paplito populiarūs pašaipa: Vilnius – mūsų, o mes – rusų! Dėl to po šios nesėkmės vėl buvo sudaryta nauja Vyriausybė: nuo lapričio 21 dienos Ministru Pirmininku paskirtas A. Merkys, vietoje atsistatydinusio J. Cerniaus, kuris po Lenkijos ultimatumo 1938 metų kovo 24 dieną pakeitė kunigą

O kas būtu, jeigu būtu?

V. Mironą. Raudonosios armijos daliniai pasiskirstė po vienos skirtas dislokacijos vietas – Alytuje, Prienuose, Gaižiūnų poligone ir Naujojoje Vilnioje.

Iki karo su Suomija pabagosje laikėsi palyginti ramiai, nebuvę jokių incidentų. Pirmosios provokacijos prasidėjo 1940 metų kovą – „dingo“ raudonarmetis P. Butajevas, o nuo gegužės 18 iki 26 dienos buvo „pagrobtis“ dar keturi kariai – Pisarevas, Nosovas, Šmavgonecas ir Šumovas (pasirodo, ne raudonųjų įgulos saugojo Lietuvą nuo užpuolikų, bet lietuvių turėjo saugoti jų karius, kad neišgrobstyti!). Gegužės 25 dieną, kai vokiečių tankų divizijos jau buvo pasiekusios Lamanšą, SSRS vyriausybė per Lietuvos pasiuntinį Maskvoje L. Natkevičių perdavė pareiškimą, kuriame nurodė, jog karių „pagrobių“ ji laiko provokacija, kuri siekia nedraugišką tikslų SSRS atžvilgiu. (Ką ir besakyti, pasirodo, Lietuva, kaip ir Suomija, kuri neva apšaudžiusi sovietų pasieniečius iš patrankų, tik ir veržesi kariauti su SSRS).

Birželio 6 dieną į Maskvą buvo iškiestas Ministras pirmininkas A. Merkys, kuris 7, 9 ir 11 dienomis kalbėjosi su Liaudies komisarų tarybos pirmininku ir užsienio reikalų komisaru V. Molotovu, ir, matyt, gavo iš jo nurodymą, kaip turėtų elgtis sugrįžęs, kad išsaugotų savo galvą. I Kauną jis grijo birželio 12 dieną, o birželio 14 dienos (kai hitlerininkai įžengė į Parą) vakarą jis atsivijo SSRS nota, tiksliau, ultimatumas, į kurį reikalauta atsakyti iki birželio 15 dienos 10 valandos rytą. Be pagrindinio reikalavimo, kad nebūtų trukdoma papildyti sovietines įgulas naujomis jégomis, kurių „pakkątų“ Sovietų sąjungos ir Lietuvos savitarpio pagalbos sutarties vykdymui (iš tikrujų – Lietuvos okupacijai), pridėtas dar akiplėškesnis – kad teismui būtų atiduoti vidaus reikalų ministras K. Skučas ir Valstybės saugumo departamento direktorius A. Povilaitis, kaip „tiesioginiai antisovietinių provokacijų kaltininkai“. Be to, dar pareikalauta sudaryti tokią vyriausybę, kuri „užtikrintų sažiningą Lietuvos ir SSRS savitarpio pagalbos sutarties įgyvendinimą ir ryžtingai sutramdytų sutarties priešus“. Taigi Kremliaus budeliai, jau suplanavę teroro vykdymą Lietu-

voje, išdriso paminėti net sažinę, kurią jau seniai patys buvo praradę.

Ką daryti – gintis nuo agresoriaus rizikuojant tautos likimu ar paklusti reikalavimams be krauso praliejimo? Pavyzdžiu galėjo būti ne tik kovoju Siuomija, bet ir tokios valstybės kaip Austrija, Danija, Čekoslovakija (po mobilizacijos turėjo milijonių kariuomenę, kariai buvo ginkluoti modernais ginklais, kuriuos gaminė savo pramonė Brno mieste), kurios pasidavė Vokietijai be kovos. Beje, Čekoslovakija dar 1935 metais buvo pasirašiusi Savitarpio pagalbos sutartį su SSRS, tačiau pagalbos nepaprastė – sovietų okupacija jiems pasirodė baisesnė už hitlerininkų, o Anglia ir Prancūzija padėti nežadėjo, tiesiog ją išdavė.

Kariniu požiūriu, Lietuvos padėtis buvo beveiltiška: prieš įgulos išsidėšiusios netoli Kauno bei Vilniaus, pasienyje sukonzentruotos paruoštos puolimui dvi – 8-oji ir 11-oji sovietų armijos, o trys Lietuvos pėstininkų divizijos buvo dislokuotos skirtinguose šalies rajonuose: 1-oji – štabas Vilniuje, trys jos pulkai – Ukmergėje, Kėdainiuose, Raseiniuose, Serežiuje, Panevėžyje ir Kupiškyje; 2-oji – štabas Kaune, Šančiuose, trys jos pulkai – Kaune, Jonavoje, Prienuose, Marijampolėje ir Vilkaviškyje; 3-oji – štabas Šiauliuse, jos trys pulkai – Plungeje, Šiauliuse, Tauragėje, Žemaičių Naumiestyje, Šiauliuse ir Varniuose. Be pėstininkų kariuomenė turėjo ir tris kavalerijos pulkus: 1-asis husarų pulkas Kaune, 2-asis ulonų – Tauragėje, 3-asis dragūnų – Vilniuje. Aviaciją sudarė apie 100 lėktuvų, daugiausia žvalgybos ir apie 30 naikintuvų. Sarvuočių rinktinėje tebuvo 36 lengvieji tankai, ginkluoti vienu kulkosvaidžiu, ir 10 šarvuotų automobilių. Kartu su artilerijos bei kitais daliniais viso kariuomenėje tarnavo apie 25 tūkstančiai žmonių, mobiliuoti rezervus nebuvę laiko.

Taigi per paskutinį Vyriausybės posėdį naktį iš birželio 14-osios į 15-ąją, generalai objektyviai įvertino padėti (jį niekuo nepanėšėjo į Suomijos ir buvo visiškai beveiltiška) – apsiginti nerą jokių galimybų, juo labiau kad pagalbos tikėtis nerā iš ko. Ne laimei, tuo laiku Europoje jau vyko Hitlerio pradėtas tikras karas: balandžio 9-ąją be pa-

Henrikas KLIMAŠAUSKAS

tas įstatymas valstybei ginti, detaliai numatantis mobilizacijos paruošimą ir vykdymą, nes esamų nuostatų tam nepakako. Nauji nuostatai buvo ruošiami pagal Ministrų kabineto priimtą visiškai slaptą nutarimą, kuriame numatyta parengti ir valstybinio aparato evakavimo į užsienį planą. Evakavimą turėjo pridengti kariuomenė, dėl to buvo numatyta pertvarkyti jos dalinių dislokavimą per artimiausius tris mėnesius.

Gavęs nurodymą, kariuomenės vadai drauge su štabo viršininku išleido visiškai slaptą direktyvą Nr. 13610 kariuomenės mobilizacijai organizuoti. Detalūs planai bei jų vykdymo būdai turėjo būti parengti iki 1940 metų balandžio 15 dienos. Direktyvos vykdymo būdai turėjo būti parengti iki 1940 metų balandžio 27 dienos. Be šių gynybių priemonių, kartu buvo paruošta ir „Direktyva R“, kuriuoje nurodyta kaip turėtų veikti Lietuvos kariuomenė susidūrusi su krašte esančiomis SSRS karienimis įgulomis. Buvo Lietuvos kariinis atstovas Vokietijoje (1937–1940) pulkininkas K. Grinius savo „Promemoria“ rašo, kad su generolu S. Pundzevičiumi svarstęs kariuomenės paruošimą staigiam permetimui į Suvalkiją, iš kur ji, turėdama užnugaryje Ryti Prūsiją bei Nemuno ribą priešakyje, kurį laiką galėtų priešintis Raudonajai armijai (deja, Nemunas neprilygo Manerheimo linijai), o vėliau internuoti Vokietijoje.

Kariuomenės štabe, tarp kitų galimų atvejų, buvo numatytais ir staigus sovietų įgulų likvidavimas savo jégomis. „Direktyvos R“ kopija pasiusta į 1-os divizijos štabą Vilniuje. Dėl pasipriešinimo agresoriui buvo tariamasi ir su Latvijos bei Estijos kariais ir politiniais atstovais...

Minėti faktai rodo, kad ir Vyriausybė, ir kariuomenės vadovybė nebuvę vien abejiniagais pasaulinių įvykių stebėtojais, o ruošesi pagal išgales ginti šalies nepriklausomybę. Dėl to A. Merkui išvykstant į Maskvą (birželio 6-ąją) aiškintis dėl „pagrobtų“ raudonarmetų, Prezidentas, nuspėdamas, kuo tai baigsis, iškart davė nurodymą K. Musteikiui susitikti su Vokietijos karo atstovu pulkininku E. Justu, pasakyti jam, jog Lietuvos vadovybė esanti kritinėje padėtyje ir norėtų skubios Vokietijos paramos, tuo pačiu paprašyti, kad E. Justas kuo skubiau informuotų apie tai Berlyną.

(bus daugiau)

2011 m. rugsėjo 16 d.

Tremtinys

Nr. 34 (960)

5

**Nuo 1937 ir 1939 metų krepšinio triumfo pavasarių, netekčių,
ilgos skriaudų žiemos iki pergalingo 2011 metų rudens**

Dabar tai atrodo neįtikėtina

(atkelta iš 1 psl.)

Vienam žaidėjui nesutikus pasirašyti, tokį pasižadėjimą, jį diskvalifikavo metams iš krepšinio rungtynių. Treniruoja ne prie medinių lentų, bet prie stiklinių. Pasirodė, kad nuo stiklinės lento visai kitaip atšoka kamuolys. Ir kas prie jos nebus pripratęs, tam sunku bus įmesti į krepšį. Tai bus tikras siurprizas visoms komandoms.“ (XX amžius, 1939-04-07)

„Kaunas kviečia Europos krepšinio pirmenybes.

Kaip daugelis žinome, šiemet Lietuvos visuomenės laukia didelis sporto įvykis. Kau- ne gegužės 21–28 dieną bus vyrų Europos krepšinio pirmenybės. Mūsų jaunai valstybei tai yra ypatingos reikšmės faktas, rodas, pirmiausia, tarptautinių sporto sluoksnių pasitikėjimą Lietuva, nes die- dieji sporto parengimai bet kam įvykdyti nepavedami. To pasitikėjimo mes esame nusi-

1939 metų Lietuvos krepšinio rinktinė

pelnę, nes Lietuva yra dabartinis Europos krepšinio mei- teris, o mūsų kūrybiniai gali- mumai laiduoja tinkamą pirmenybių įvykdymą. Pirmenybėmis susidomėjimas visoje Lietuvoje jau dabaryra didelis. Néra abejojimo, kad iš provin- cijos Kaunas pirmenybių die- nomis susilaiks daugybės sporto mėgėjų, kuriems, deja,

neviens lengva išmesti kelio- neikieliekių daugiaupinigo. Ištaip- menybė viykdymo komitetas yra atsižvelgęs ir parūpięs daug lengvatų. Visais Lietuvos geležinkeliais į Kauną ir atgal visiems keleiviams – tiek atski- riems asmenims, tiek ekskursijoms – bus duota 50 proc. papiginimas. Vadinas, bus galima į pirmenybes atvykti ir

grįžti namo už pusę kainos.“ (Aidas, 1939-05-09. Kalba netaisyta.)

Na, o kaip buvo sustiprinata vieno iš 1937 metų Europos krepšinio čempionų – kariūno aspiranto Prano Mažeikos mityba Lietuvos kariuomenėje, rengiantis 1939 metų čempionatui, ir kiek jis poilsiaavo antrą kartą tapęs čempionu, matome iš Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo mokyklos 1939 metų balan- džio 1 dienos įsakymo Nr. 80: „2 aspirantų kuopos aspirantą Mažeiką Praną išbrauki iš kariūno davinio mitybos ir priskirti pieniškam daviniui su kiaušinių ir kiaušinienės prie- dais mitybai nuo šio mėnesio 1 dienos.“ Ir Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo mokyklos 1939 metų birželio 2 dienos įsa- kymo Nr. 130: „2 aspirantų kuopos aspirantas Mažeika Pranas šio mėnesio 1 dieną grį- žo iš atostogų ir tą pačią die- ną išvyko į 3 artilerijos pulkų atlikti stažą“. Poilsiaavo čem- pionas tik tris dienas...

Sveikiname

Dienas ir valandas nu- neša negailestingas pašėlės laikas, o laikrodžio dūžiai nuneša į praeitį sielvarto bei liūdesio dienas.

Tačiau gyvenimas eina į priekį, o laikrodžio dūžiai temuša džiaugsmingas ir laimingas akimirkas, die- nes, metus.

Garbingo gimtadienio proga nuoširdžiai sveiki- name buvusių tremtinę Eriką DIKŠAITYTĘ- VAITKIENĘ. Linkime geros sveikatos, trykštį tokia gera energija ir nuo- širdumu dar ilgai ilgai.

LPKTS Tauragės filialas

1939 metų čempiono Vytauto Leščinsko gyvenimo vingiai

Nustebau sužinojės, kad Šiauliouose gyvena Europos krepšinio čempiono Vytauto Leščinsko brolis, tų triumfo dienų Kaune liudininkas. Vie- ną šios vasaros dieną buvau malonliai priimtas Romano ir Bronislavos Leščinskų bute, kurio sienas puošia minimo laikotarpio sportiniai trofē- jai, suvenyrai, tarp kurių – ne tik medžio inkrustacijų paveikslas su krepšininkų siluetais, kuriuos gavo dovan- nū čempionai, bet ir garsiausio Lietuvos boksininko Algirdo Šociko padovano- tos suvenyrinės bokso pir- tinės. Retas vyras sulaukia devyniasdešimties metų, o čia – energingasis Romanas nuoširdžiai atveria albumus su Vytauto ir kitų žaidėjų nuotraukomis, pasakoja apie savo broli krepšininką. Ypač įstrigo jo pasakyti žodžiai: „Nepaklausė manės, dvejas metais vyresnio brolio, Vytautas, nepasiliko su manimi Žemaitijoje, kai rusai užėjo, išvyko į Kauną toliau žaisti krepšinį, todėl ne- kaltai nukentėjo, buvo are- tuotas, Sibiran pateko.“ Pats Romanas Leščinskas taip pat buvo garsus Lietu- vos sportininkas, lengvaat-

letis. Jis išvengė ir raudonojo, ir rudojo okupanto represijų, sėkmingai baigė me- medicinos mokslus, tapo gydytoju radiologu, šiai profesiji ir žmonių gydymui pa- šventė savo gyvenimą, yra Lietuvos radiologų draugi- jos garbės narys.

Vytauto Leščinsko ke- lias, kaip ir daugelio mūsų likimo brolių ir sesių – poli- tinių kalinių ir tremtinių, be kaltės apkaltintų ir nuteistų, jau po mirties Nepriklausomo Lietuvos reabilituotų.

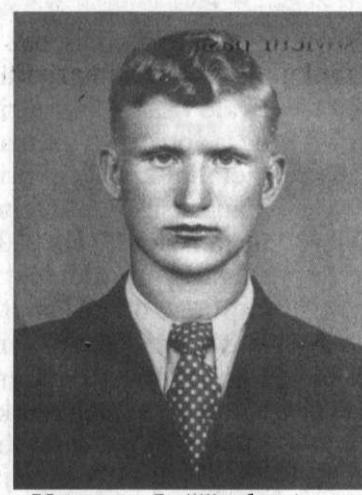
Vytautas gimė 1922 metais Rusijoje, Leningrado krašte. Su tévais grįžęs į Lietuvą, gy- veno Kaune, mokėsi gimnazijoje. Vėliau baigė Kauno aukštesnį mokyklą, ir, bū- damas tik 17 metų amžiaus, tapo Lietuvos vyrų krepšinio rinktinės nariu bei 1939 metų Europos čempionu, man- regis, jauniausiu visoje Lietu- vos krepšinio istorijoje. Nors buvo žemo ūgio, tik 171 centimetro, jis buvo labai greitas ir šoklus sportininkas, 1942 metais vokiečių okupuotos Lietuvos lengvosios atletikos varžybose tapo nugalėtoju, išskęs 170 centimetrujų aukštį.

Toliau tegul „kalba“ do-

kumentai iš Lietuvos ypa- tingajame archyve saugo- mos baudžiamosios bylos Nr. P-15635, nors visko, taip sakant, „už gryną pini- gą“, priimti tikrai negalima.

Iš 1945 metų sausio 18 dienos arešto nutarimo: „Aš, NKVD kapitonas Maklecov, išžiūrėjės gautą medžiagą apie Vytauto Leščinsko, kurio išsilavinimas – inžinierius kelininkas, nusikalstamą vei- ką, radau, kad 1941 metais, tuo metu, kai Raudonoji armija vykdė atsitrukimą, Vytautas Leščinskas išjungė į baltaraiščių būrių ir su ginklu rankose stojo prieš ją (...) Nutariau suimti ir pada- ryti kratą.“

Iš 1945 metų vasario 28 dienos kaltinamosios išvados: „Tardymu šioje byloje nusta- tyta: Leščinskas, būdamas nepatenkintas sovietinės val- džios įtvirtinimu Lietuvoje, laikotarpiu, kai Vokietija užpuolė Sovietų sąjungą 1941 metų birželio mėnesį, savo noru išstojo į partizanų būrių, suformuotą Kauno kū- no kultūros rūmuose, ir turėjo tikslą, pasinaudojant šiuo užpuolimu, nuversti sovietinę valdžią, ir su vokiečių kariuomenės pagalba at-

Vytautas Leščinskis

statyti buržuazinę valstybę. (...) Partizanų būryje Leščinskis buvo nuo 1941 metų birželio 25 dienos iki 28 die- nos. Būdamas partizanų būryje... Leščinskis su ginklu rankose budėjo postuose te- ritorijoje prie Kūno kultūros rūmų ir turėjo užduotį pasi- priešinti ginklu, jeigu Rau- donojo armija atsitraukdama bandytų susprogdinti rū- mus.“

Iš NKVD Karinio tribu- nolo 1945 metų kovo 28 die- nos nuosprendžio: „Leščinską Vytautą, Romano, pagal RSFSR BK 58-1a str. nuteisti 10 metų laisvės atė- mimo, išsiučiant į įkalini- mo lagerį, o po to skirti 5 metų tremties, konfiskuoti visą turtą. Bausmės laiką pradėti skaičiuoti nuo 1945 metų sausio 18 dienos. Nu- sprendis galutinis. Neap- skundžiamas.“

Iš šios bylos medžiagos matyti, kad Vytautas Leščinskis buvo aktyvus 1941 metų Birželio sukilimo daly- vis.

Didelėmis artimujų pas- tangomis Vytautas jau 1951 metų vasarą grįžo iš Sibiro la- gerių į Lietuvą, į krepšinio Kauną, tačiau su sugadinta sveikata. Su sportu teko atsi- sveikinti. 1977 metais mirė, palaidotas Kaune.

* * *

Šiominis dienomis dauguma tautiečių, gyvenančių ne tik Lietuvoje, bet ir išsibarsčiu- sių kituose pasaulio kraštuose, vėl turi galimybę po septynių dešimtmečių džiaugtis Didžiuoju Krepšiniu, Lietu- vos vyrų krepšinio rinktinės pasiekomis įspūdingomis pergalėmis. Manau, nieko naujo nepasakysi, tik pri- minsiu, kad nebūtų reikš- mingų pasiekimų olimpia- dose, pasaulio pirmenybėse, Europos čempionatuose, vyrų ir moterų krepšinyje sovietmečiu ir Nepriklausomos Lietuvos laikais ir dabar vykstančio 2011 metų Euro- pos krepšinio čempionato Lietuvoje, jeigu nebūtų nu- tiestas tiltas iš didingos praeities – 1937 ir 1939 metų vyrų ir 1938 metų moterų Europos krepšinio čempio- natų.

Edvardas STRONČIKAS

Tremtinių kapų priežiūra

Gausios Lietuvos tremtinių kapinės baigia sunykti. Paskutiniaisiais metais vyksta diskusija, ar tos kapinės yra istorinis ir kultūrinis Lietuvos paveldas ir ar būtina jas sutvarkyti ir išsaugoti galynėjantis su viską naikinančiu jo didenybe Laiku.

Kol vyksta diskusijos, keletas entuziastų imasi žygį jas sutvarkyti ir, kiek įmanoma, išsaugoti. Tą darbą kiekvienas dirba, kaip išmano, bendros metodikos nėra.

Taip atrodo sutvarkytos kapinės. 2011 metai

Fotografas ir kelialaujas Gintautas Alekna siekia aplankytį, nufotografiuoti ir tokiu būdu inventorizuoti vienas žinomas tremtinių kapines. Tai didžiulis darbas.

Jaunimo judėjimas „Misija Sibiras“ jau šešis kartus vyko tvarkyti tokį kapinių. Jie kapines išvalo nuo priželusio jaunuolyno, pakelia nuvirtusias kapo tvoreles, paminklinius kryžius, o visai sunykusių pašalinia už kapinių ribų. Bet tai tik laikinai pristabdo tolesnį kapinių nykimą.

Krasnojarsko krašte sutvarkytos kapinės netoli Bolšoi Unguto gyventyvės. Jos išvalyto, aptvertos ištisinė tvora, prie jų įėjimo pastatytas metalinis kryžius, ant kurio pritvirtinta nerūdijančio plieno plokšteli su lazeriu išgraviruotu tekstu. Jei vandala kryžiaus nesunaikins, jis ilgus metus teiks informaciją apie kapines ir čia palaidotus žmones.

Irkutsko lietuvių bendruomenė stato masyvius ketaus kryžius, pažymėtus Gedimino stulpais. Ruošiamasi prie jų pritvirtinti jau minėtas nerūdijančio plieno plokšteli su aiškinamuoju tekstu. Tokie kryžiai pastatyti Ust Ordos, Bajandajaus, Chužyro kapinėse.

Tokių metalinių plokštelių iš nerūdijančio plieno pagaminta dylika. Jose palikta vieta, kurioje beliekatai išrėžti kapinėse palaidotų tėvynai nių skaičių. Plokštelių dizainas paruoštas šių eilučių autoriaus. Jau vienos jų panaudotos.

Dažnai į Irkutsko sritį vykstantis vilnietas Česlovas Mižutavičius savo iniciatyva Atagajaus, Porogo, Bogačio kapinėse Nižneudinskų rajone pastatė šešis didelius maumedžio kry-

žius vietoje sunykusių. Tai privati iniciatyva.

Organizuotai kapines tvarkyti ėmėsi Buriatijos lietuvių bendruomenės pirmininkas Bernardas Razgus. Tokių tremtinių kapinių šiame regione yra keturiolika. Jos sunykusios, kai kurių galima rasti tik padedant vietiniams miškininkams ar medžiotojams. Kapines B. Razgus tvarko pagal savo supratimą: ant kapų vietoj sunykusių kryžių pastato naujus, kapo

Niekas neužmirštas

Šiemet minint Baltų genocido dieną, į Priekulės Laisvės kovų ir tremties muziejų atvyko gausi Latvijos Respublikos Liepojos miesto buvusių politinių kalinių ir tremtinių delegacija. Susitikome ir bendravome su Liepojos okupacijų režimo muziejaus direktore Sandra Šenina. Pokalbio metu dalijomės patirtimi bei aptarėme galimus ateities planus.

2011 metų pradžioje Priekulės Laisvės kovų ir tremties istorijos muziejus teikė projektus Klaipėdos rajono savivaldybei ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai. Pavykus laimeti abu projektus, numatyta veikla buvo suskirstyta į du etapus. Pirmajame etape iš Klaipėdos rajono savivaldybės tarptautinių projektų

toti rankoves ir rimtai kibti į darbą. Surinktą medžiagą reikėjo susisteminti ir suskirstyti į temas: rezistencinės struktūros Klaipėdos rajone, rezistenčių gyvenimo aplinkybės, spauda, ryšininkai bei rėmėjai; sovietinės represinės struktūros, taip pat dabartiję išprasmintas Laisvės kovotojų atminimas. Visa tai talpinome į 12 kilnojamųjų parodų stendų, kuriuose tekstai buvo parašyti lietuvių ir anglų kalbomis. Be to, juose buvo patalpinta gausi ikonografinė ir kartografinė medžiaga bei teminiai piešiniai. Zinodami, kad parodą žiūrės latviai, latvių kalba parengėme ir išspausdinome parodos katalogus – informacinius lankstinukus. Rugpjūčio 26 dieną išvykome į Liepoją. Nesudėtinga kilnojamųjų stendų konstrukci-

Po parodos atidarymo

programos gautos lėšos buvo skirtos Baltų genocido dienai paminėti – birželio 11 dieną Liepojos mieste. Antrajame etape buvo panaudotos Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos skirtos lėšos – parodai „Niekas ir né vienas néra užmirštas“ – apie rezistenciją Klaipėdos rajone. Minėtame okupacijų režimo muziejuje yra puiki paroda apie 1941 metų ir 1949 metų Liepojos apskritijoje vykdytus trėmimus. Tuo tarpu labai menkai atskleista ir parodyta latvių rezistencijos tema. Šios pokario kovos už laisvę vyko abiejose šalyse tuo pačiu metu, tik Lietuvoje intensyviau. Pasak Sandros Šeninos, apie latvių rezistentus neišliko ikonografinės medžiagos. Tapo aišku, kad paroda apie rezistenciją Klaipėdos rajone padėtų giliai ir plačiai atskleisti latvių muziejuje šią menkai gyvindentą temą. Teko pasirai-

ja leido greitai išdėstyti parodą. Jos pristatymas įvyko Liepojos okupacijų režimo muziejuje. Dalyvavo Liepojos savivaldybės, Liepojos ir kitų Latvijos regionų politinių kalinių ir tremtinių, Liepojos spaudos atstovai bei nedidelė mūsų delegacija. Ši paroda veiks iki kitų metų vasaros pradžios, o toliau, matyt, kelias į kitas Liepojos apskrities vietas.

Už suteiktą pagalbą, ruošiant parodą, dėkojame didžiajam rėmėjui – Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai. Tariame padėkos žodį kitiems mūsų rėmėjams – Klaipėdos rajono savivaldybei, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Klaipėdos rajono skyriui bei Klaipėdos apskrities jūros šaulių 3-iajai rinktinei. Ačiū sakome anglų kalbos mokytojoms Lilijai Grigaitytei ir Jolantai Venclovaitei.

Sabina VINCIŪNIENĖ

Lietuvos laisvės armijai – 70

Antrojo pasaulinio karo metais Lietuva neteko nepriklausomybės ir savo kariuomenės. 1941 metų gruodį, vokiečių okupacijos metais, Vilniuje, Gedimino pilyje prisiekė patriotiškai nusiteikę Lietuvos karininkai. Vyr. leitenanto Kazio Veverskio iniciatyva sudarytas pirmasis štabas. Taip buvo įkurta Lietuvos laisvės armija (LLA) – Lietuvos kariuomenė pogrindyme. Tikslas – ginkluotu būdu siekti Lietuvos nepriklausomybės. Nuo pat įkūrimo dienos tai buvo slaptai karinė organizacija, teikianti prioritetą ginkluotai kovai už nepriklausomybę. LLA geriausią tautos gyvenimą, pažangą ir klestėjimą matė tik nepriklausomos Lietuvos valstybėje ir tautos laisvę bei nepriklausomybę

laikė brangiausiu turtu. Buvo griežtai konspiraota, drausminga organizacija, todėl nacistinės Vokietijos saugumo pajėgos nesugebėjo įsisikverbti į jos gretas ir sunaikinti.

LLA kūrimosi pradžia ir tolimesnė veikla buvo sunki. Daugelis bijojo gestapo, organizacijos atsiradimas galėjo kiršinti vokiečius. Prieš vokiečius Lietuvos laisvės armija ginklo nekėlė, tačiau agitavo jaunimą netarnauti vokiečių kariuomenėje, slėptis nuo Reicho darbo tarnybos. Artėjant antrajai sovietų okupacijai, LLA tapo didžiausia pasipriešinimo okupacijoms organizacija, palikusi ryškų pėdsaką pokario rezistencijoje ir padėjusi pagrindus visam partizaniniams karui.

(keliamas į 7 psl.)

Rimvydas RACĒNAS

2011 m. rugsėjo 16 d.

Tremtinys

Nr. 34 (960)

7

Lietuvos laisvės armijai – 70

(atkelta iš 6 psl.)

1944 metų vasarą, kai frontas Lietuvą padalino į dvi dalis, Žemaitijoje Platelių miškuose K. Veverskis su bendražygiais suformavo LLA karinius dalinius vadintamus „Vanagais“ – partizanų būriai vykdantys reguliariosios kariuomenės funkcijas, veikiantys pagal situaciją – kariaujantys pozicinį ar partizaninį karą. Buvo vykdomi karių apmokymai. Po kurių buvo duotas įsakymas grįžti į savo rajonus ir laukti nurodymų, kada priešintis antrajai sovietų okupacijai. 1946 metais jau susikūrusio LLA Žemaičių legiono, vado Jono Sečiauskos-Liepos iniciatyva,

kuris palaikė glaudžius ryšius su įkurta Lietuvos tautine taryba (LTT), buvo siekiama vieningo ginkluoto sukilio prieš sovietų okupaciją. Kovo 25 dieną pasirašytas įsakymas Nr. 2, kuriamo išdėstytais visos Lietuvos ginkluotojų pajęgų planas. Tikėta, kad pasaulis išgirs ir prabils apie Lietuvos likimą. Dėja, nesnaudė ir priesas. Buvo areštuotas majoras Liepa ir kiti vadai.

Antrojo pasaulinio karo nugalėtoja sovietinė Rusija metė visas jėgas sunaikinti LLA. Nors daugelis žuvo, tačiau organizacijos vadų ir narių gretos augo. Dėl ištikimų LLA idėjai karių savanorių pasišventimo ir pasiaukojimo

organizacijos vardas nebuvo suterštas ir garbingai perimtas į Lietuvos laisvės kovos sąjūdį. Daugelis LLA narių ir vadų kovojo iki Laisvės kovų pabaigos. Lietuva galutinai be savo kariuomenės liko 1953 metais. Gegužės 30 dieną išduotas ir suimtas vyriausias vadas Jonas Žemaitis-Vytautas, o rugpjūtį sunaikinta viena beveikusi Žemaičių apygarda. Rugpjūčio 23-iąją žuvo išduotas apygardos vadas Vladas Montvydas-Žemaitis su adjutantu Broniumi Alūza-Bedaliu, o po trijų dienų sunaikintas paskutinis štabas su pogrindžio spaustuve.

Irena MONTVYDAITĖ-GIEDRAITIENĖ

Skelbimai

Rugsėjo 16 d. (penktadienį) 17 val. Platelių dvare vyks konferencija Lietuvos laisvės armijos tema.

Rugsėjo 17 d. (šeštadienį) Plateliuose, Plungės rajone bus minimas Lietuvos laisvės armijos 70 metų įkūrimo jubiliejus. **11 val. šv. Mišios** Platelių bažnyčioje žuvusiesiems už Lietuvos laisvę. **12 val.** eisena prie paminklo Lietuvos laisvės armijai, **12.30 val.** mitingas, skirtas LLA 70 metų jubiliejui pažinėti, **14 val.** šventė prie Platelių ežero.

Kviečiame dalyvauti. Teirautis mob. tel. **8 615 66 273, 8 615 38 301.**

Rugsėjo 17 d. (šeštadienį) rengiamas žygis Vytauto apygardos partizanų takais.

9 val. šv. Mišios Skiemonių bažnyčioje. Po jų vyksime į Kudoriškį, Voversi, Žiogus, Anykščius, Debeikius, Vyžuonas, aplankysime partizanų žūties vietas, paminklus. **16 val.** žygio aptarimas Dauniškio gimnazijoje (Vaižganto g. 48, Utena).

Malonai kviečiame dalyvauti.

Prieš 60 metų – 1951 m. rugsėjo 27 d. Lazdijų rajone Bestraigiškės miške žuvo Pietų Lietuvos (Nemuno) partizanų srities vado pavaduotojas, Dainavos apygardos vadas Juozas Gegužis-Diemedis ir penki partizanai.

Rugsėjo 24 d. (šeštadienį) 10 val. Seirijų bažnyčioje bus aukojuamos šv. Mišios žuvusiesiems partizanams atminti. **11.30 val.** minėjimas žūties vietoje Bestraigiškės miške.

Spalio 1 d. (šeštadienį) Šiaulių universiteto bibliotekos (Vytauto g. 84) konferencijų salėje (II a., 205) vyks „Sibiro Alma Mater“ antroji mokslinė konferencija „Tremtinį takais“.

Programa: 10.30 val. konferencijos atidarymas. 10.40 val. „Tremtinį gyvenimo patirčių panaudojimas jaunimo edukacinėse programose“ – prof. habil. dr. Vytenis Rimkus; 10.55 val. „Tremties literatūra jaunimui: Dovanotų knygų parodos apžvalga“ – Alija Salavéjenė; 11 val. „Tremties temos mokslininkų ir studentų moksliniuose darbuose“ – doc. dr. Irena Ramaneckienė;

nė; 11.15 val. „Lietuvos kovų už Laisvę ir netekčių istorijos jamžinimas: aktualios ir problemos“ – prof. Algiris Vyšniūnas; 11.30 val. „Tremties – atminties svarba jaunimo ugdymui“ – Birutė Zaborskiene; 11.45 val. „Lietuvos partizanų slėptuvės. Archeologų tyrinėjimų paslaptys ir atradimai“ – Gediminas Petrauskas; 12 val. „Dipukai – tremties vakarų kryptimi“ – Rita Jakutienė, Alina Šalavéjenė; 12.15 val. „Sovietų saugumas priešlietuvių išeiviją: pagrindinės dezorganizacinės veiklos kryptys“ – Darius Juodis; 12.30 val. „Druskininkų Genocido muziejaus veikla“ – Gintautas Kazlauskas; 12.45 val. „Marijampolės Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejaus įkūrimas ir veikla“ – Aldona Vilutienė; 13 val. „Tremtiniai ir politinių kalinių kultūrinis paveldas Šiaulių aušros muziejuje“ – Austra Palapienė; 14 val. žodis svečiams; 14.15 val. „Iš Lietuviškos kapelos Sibire repertuaras“ – Romualdas Baltutis, knygos sudarytojas su kapela „Tremties godos“ (Vilius Slapelis – bandonija, Stasys Barauskas – akordeonas). 14.40 diskusijos.

Konferencijos metu bus galimybė nusipirkti trilogijos „Sibiro Alma Mater“ knygas.

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

LPKTS puslapis internete: <http://www.lpkts.lt>
Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sask. Nr. LT18 70440600 0425 8365, AB "SEB" bankas.

Redaktorė

Jolita Navickienė

Redakcija:

Dalia Maciukevičienė,

Vesta Milerienė

Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39,

LT-44309, Kaunas, tel. (8 37)

323 204, faksas (8 37) 323 214.

Indeksas 0117.

El. paštas:

tremtinys@erdves.lt

Projektą „Lietuvos laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ remia

Spausdino spaustuvė UAB

„Rinkos aikštė“, Josvainių g. 41,

Kėdainiai

Offsetinė spauda 2 sp. lankai.

Kaina 1,75 Lt

SPAUDOS,

RADIO IR

TELEVIZIJOS

RĒMIMO

FONDAS

Tiražas 2830. Užs. Nr.

ILSĘKITĖS RAMYBĖJE

Petras Gabrėnas

1928–2011

P. Gabrėnas gimė Kretingos aps. Monciškių k. Tėvas Jonas Gabrėnas buvo Lietuvos Neprisklausomybės savanoris. Gavusi žemės šeima įsikūrė Būtingės kaime.

P. Gabrėnas mokėsi Šventosios mokykloje, 1940 m. mirus tėvui, Petras turėjo dirbtuvių, nes šeimoje buvo vyriausias. Po karo įsitraukė į partizanų veiklą. 1948 m. suimtas, tardytas Kretingoje. Nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. be teisių. Kalėjo Komijos Vorkutos lageryje, dirbo anglių kasyklose. 1956 m. iš lagerio išleistas. Tais pačiais metais sukūrė šeimą su buvusiu politine kaline Bronislava. Gimė sūnus.

Į Lietuvą grįžo 1966 m. Gavės dėdės palikimą apsigyveno Palangoje. Iki pensijos dirbo statybinėse organizacijose brigadininku. Užaugino du sūnus. Nuo 1988 m. LPKTS Palangos filialo narys. 1996–2009 m. LPKTS Palangos filialo pirmininkas. Palaidotas Palangos kapinėse. Užauginė šeimą.

LPKTS Palangos filialas

Julija Sendžiukaitė-Normanienė

1928–2011

Gimė Meškučių k., Šakių r., ūkininkų šeimoje. 1948 m. kartu su tévais išstreinta į Atagašos k., Ingušijos r., Krasnojarsko kr. 1955 m. sukurė šeimą, 1958 m. vasarą grįžo į Lietuvą, apsigyveno Gargžduose, Klaipėdos r. Užaugino tris sūnus.

Liūdi vyras ir vaikai su šeimomis

Zita Puodžiūnaitė-Klausienė

1934–2011

Gimė Radviliškio r. Šileikonių k., ūkininkų šeimoje. 1948 m. su šeima buvo išstreinta į Krasnojarsko kr. Partizanskai r. Kojos k. Tremtyje dirbo miško ruošos darbus. Ištekėjo, susilaikė sūnaus. Į Lietuvą grįžo 1958 m., apsigyveno téviškėje. Užaugino tris sūnus.

Palaidota Alksnupio kapinėse. Nuo širdžiai užjaudžiame vaikus ir ar timuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

Adelė Vadopalaitė-Daugirdienė

1940–2011

Gimė Liukpetrių k., Daujėnų valsč. Motina su penkiais mažamečiais vaikais išstreinta į Sibirą – Irkutsko sr. Per evalkos gvy. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Grigiškėse. Palaidota Daujėnų kapinėse.

Nijolė Vadopalaitė

Vilius Gibavičius

1936–2011

Mūsų kolega Vilius paliko labai daug – visų pirmą broli, jo šeimą, būrij enciklopedijos rengėjų, buvusių tremtinį, baltų religijos išpažinėjų, kuriems labai trūks jo patirties ir savito požiūrio į Lietuvos kultūrą bei praeitį. Dirbdamas Enciklopedijos leidykloje Vilius rūpinosi lietuviška terminija. Gal ne visada būdavo suprastas, nes daugelis nežinojo, kokiomis sąlygomis Trofimovkos saloje brendo mažasis (5–8 metų) tremtinys. Ši netektis yra skaudinė tik enciklopedininkams, Viliaus artimiesiems, draugams, bet ir Lietuvos kultūrai.

Ramatė Kavaliauskaitė